

MINISTERSTWO PRACY i POLITYKI SPOŁECZNEJ
Departament Pomocy i Integracji Społecznej

ZATWIERDZAM:

Minister Pracy i Polityki Społecznej:
Krzysztof Michałekiewicz

PROGRAM
*„AKTYWNE FORMY PRZECIWDZIAŁANIA
WYKLUCZENIU SPOŁECZNEMU”*

Warszawa, styczeń 2006 r.

I. UWARUNKOWANIA PROGRAMU

Rok 2004 traktowany był jako okres pilotażowy we wprowadzaniu w życie rozwiązań prawno-ekonomicznych, uchwalonej w dniu 13 czerwca 2003 roku *ustawy o zatrudnieniu socjalnym* (Dz.U.122,1134 z późn. zm), natomiast w 2005 roku odnotowano pierwsze efekty działania centrów integracji społecznej. W tym roku, pierwsi uczestnicy zajęć w centrach zaczęli korzystać z kolejnej aktywnej formy pomocy jaką jest zatrudnienie wspierane (pomoc urzędów pracy, zatrudnienie w centrum) bądź też, rozpoczęli tworzenie własnych miejsc pracy wykorzystując formułę spółdzielni socjalnej. Doświadczenia działających w 2005 r. centrów, którymi były między innymi takie ośrodki jak: Olsztyn, Bystrzyca Kłodzka, Kielce, Toruń, Gorzów Wlkp., Poznań, Byczyna (woj. opolskie), Drezdenko (woj. lubuskie), oraz Zielona Góra są wzorcem dla innych instytucji chcących stworzyć te podmioty. Proces inicjowania nowych aktywnych form udzielania pomocy osobom z grup szczególnego ryzyka, zagrożonych realnym wykluczeniem społecznym jest jednak spowolniony, a w niektórych rejonach kraju nawet zbyt mało rozpowszechniony wśród służb pomocy społecznej oraz służb zatrudnienia.

Inspiracją dla opracowania resortowego Programu pod nazwą „*Aktywne formy przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu*” (zwanego dalej: Programem) są:

- 1) priorytet nr 3 Krajowego Plan Działania na rzecz Integracji Społecznej na lata 2004-2006 – *Aktywizacja i integracja grup zagrożonych wykluczeniem społecznym,*
- 2) wytyczna nr 3 Rady Europejskiej dla polityk społecznych krajów UE (Nicea 2000) - *zwalczanie ubóstwa oraz wszelkich form wykluczenia i dyskryminacji w celu promowania integracji społecznej,*
- 3) najważniejszy priorytet Narodowej Strategii Zatrudnienia na lata 2000-2006 - *wzrost liczby pracujących w ogóle oraz obsadzenie wszystkich dostępnych miejsc pracy.*

Koncepcja Programu zmierza do zintensyfikowania w kraju działań wykorzystujących instrumentarium dwóch ustaw a mianowicie:

- 1) ustawy z 13 czerwca 2003 roku o zatrudnieniu socjalnym (Dz.U.122, 1134 z późn. zm),
- 2) ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. Nr 99, poz. 1001, z późn. zm) oraz towarzyszących jej aktów wykonawczych,

oraz szerszego wykorzystania wprowadzonego od 1 listopada 2005 roku nowego instrumentu aktywizacji osób bezrobotnych, którym są programy prac społecznie użytecznych. Ten instrument jest jeszcze mało rozpowszechniony wśród samorządów gmin, wskazanych jako głównych organizatorów tych prac, a z kolei ukierunkowanie jego na grupy osób bezrobotnych, korzystających ze świadczeń pomocy społecznej czyni z tego instrumentu ważne narzędzie w procesie aktywizacji zawodowej oraz przywracania tych osób do pełnienia ponownych ról społecznych na rynku pracy.

Jednym z celów Programu jest wskazanie i promowanie dobrych wzorców współpracy różnych partnerów instytucjonalnych, w tym centrów integracji społecznej, ośrodków pomocy społecznej, oraz urzędów pracy na obszarze powiatu a nawet całego województwa, działających na rzecz likwidacji czynników uznanych jako te, które w zdecydowany sposób determinują aktualną trudną sytuację grup najbardziej narażonych na wykluczenie społeczne.

Realizacja poszczególnych komponentów Programu pozwoli na szybsze wydostawanie się osób, bądź rodzin z kręgu ubóstwa stwarzając im szanse aktywnego włączenia się w przełamywanie podstawowych barier w powrocie na rynek pracy i pełnieniu ról społecznych. Jednym z zadań Programu jest też utworzenie na bazie istniejących centrów integracji społecznej dwóch lub trzech ośrodków edukacyjno-szkoleniowych dla przyszłej kadry pracowników tych centrów.

II. PROMOTOR I REALIZATORZY PROGRAMU

Promotorem Programu jest Minister Pracy i Polityki Społecznej (dalej: Promotor Programu), który zwróci się do wszystkich marszałków województw o aktywne włączenie się w jego realizację regionalnych ośrodków polityki społecznej, wojewódzkich urzędów pracy, szczególnie w zakresie nakłaniania samorządów gmin do tworzenia koncepcji budowy centrów i klubów integracji społecznej, a także udzielania pomocy osobom, zaliczanym do wybranych grup zagrożonych wykluczeniem społecznym poprzez inicjowanie programów prac społecznie użytecznych.

Na liście realizatorów i potencjalnych partnerów *Programu* umieszczono:

- 1) samorządy gmin i powiatów oraz regionalne ośrodki polityki społecznej i wojewódzkie urzędy pracy,
- 2) organizacje pozarządowe, posiadające doświadczenie w działalności na rzecz przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu,
- 3) centra i kluby integracji społecznej, jakie działały w 2005 roku, świadcząc usługi wobec grup szczególnego ryzyka na rynku pracy.

Lista realizatorów Programu jest otwarta co oznacza, że inne instytucje mogą przystępować do niego na zasadach utworzenia porozumień o współpracy lokalnej. W grupie innych partnerów pożądanymi instytucjami są: Ochotnicze Hufce Pracy, Akademickie Biura Karier, Szkolne Ośrodki Karier, Gminne Centra Informacji oraz Kluby Pracy.

Zawiązywanie lokalnych partnerstw na rzecz realizacji Programu oparte powinno być na przestrzeganiu takich zasad i reguł postępowania jak:

- 1) dobrowolność uczestnictwa poszczególnych instytucji i organizacji,
- 2) efektywność pomocy udzielanej osobom zagrożonym wykluczeniem,
- 3) maksymalne wykorzystanie potencjału organizacyjnego, merytorycznej wiedzy i doświadczeń partnerów,
- 4) działanie pozbawione nastawienia się na ekonomiczny zysk partnerów,

III. PODSTAWOWE CELE PROGRAMU

Program zakłada uzyskanie następujących celów:

- 1) mobilizację samorządów gminnych do tworzenia partnerstw na rzecz organizowania centrów i klubów integracji społecznej, szczególnie na obszarach wiejskich i małomiasteczkowych, a także wykorzystywania programów prac społecznie użytecznych,

- 2) wzmocnienie roli i funkcji centrów integracji społecznej, poprzez przeprowadzenie przez nie kampanii edukacyjno - szkoleniowej dla przyszłych kadr nowopowstających centrów i klubów,
- 3) promowanie dobrych praktyk, szczególnie w zakresie zawiązywania partnerstw pomiędzy instytucjami administracji samorządowej oraz organizacjami obywatelskimi.

IV. CZTERY KOMPONENTY PROGRAMU

Program składa się z czterech komponentów, którymi są:

- 1) **Komponent I:** *Wzmocnienie roli Klubów Integracji Społecznej, jako instytucjonalnych aktywnych form przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu.*

W tym komponentcie będą wybierane przez Promotora Programu najefektywniejsze projekty podmiotów, do których kierowana jest ta inicjatywa. Działanie to polega na wzmocnianiu procesu tworzenia i organizowania krajowej sieci klubów integracji społecznej, jako formy organizacyjnej, będącej wstępem do większych przedsięwzięć jakimi są centra integracji społecznej.

- 2) **Komponent II:** *Promocja idei programów prac społecznie użytecznych w środowisku osób zagrożonych wykluczeniem społecznym..*

Realizacja komponentu odbywać się będzie poprzez działania edukacyjno-szkoleniowe, jakie zostaną powierzone wyłonionym w konkursie instytucjom szkoleniowym lub zespołom eksperckim. Problematyka aktywnych programów na rzecz osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej ciągle jeszcze sprawia wiele problemów interpretacyjnych dla pracowników służb zatrudnienia i pomocy społecznej.

- 3) **Komponent III:** *Wyrównywanie szans dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym poprzez rozwój centrów integracji społecznej.*

Programowe działania tego komponentu będą obejmowały:

- a) promowanie idei centrów integracji społecznej na obszarach wiejskich,
 - b) zaprezentowanie doświadczeń i osiągnięć z zakresu praktycznego realizowania indywidualnych programów zatrudnienia socjalnego przez najdłużej działające centra i kluby integracji społecznej dla zainteresowanych instytucji tworzeniem tych podmiotów, które będą świadczyły usługi z zakresu reintegracji społecznej i zawodowej,
- 4) **Komponent IV:** *Wzmocnienie organizacji pozarządowych realizujących najskuteczniej programy integracyjne.*

Wiele organizacji pozarządowych włącza się aktywnie w proces korzystania z rozwiązań ustawy o zatrudnieniu socjalnym, w tym szczególnie inicjując powoływanie centrów i klubów integracji społecznej, tym samym dysponując często niekonwencjonalnymi formami pomocy, kierowanej dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. Te inicjatywy mogą być wzorem dla innych, dlatego warto je propagować. To cel tego komponentu.

W ramach poszczególnych komponentów Programu przewidziano następujące szczegółowe zadania:

Nazwa komponentu	Zadanie szczegółowe	Formuła realizacyjna
Komponent I: Wzmocnienie roli Klubów Integracji Społecznej, jako instytucjonalnych aktywnych form przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu		
1. Tworzenie i organizacja zajęć w nowych Klubach Integracji Społecznej. 2. Promowanie dobrych praktyk zatrudnienia socjalnego.		Konkursy projektów
Komponent II: Promocja idei programów prac społecznie użytecznych w środowisku osób zagrożonych wykluczeniem społecznym		
1. Szkolenie pracowników powiatowych urzędów pracy oraz ośrodków pomocy społecznej w zakresie procedur tworzenia programów prac społecznie użytecznych 2. Promocja gminnych projektów na uruchomienie programów prac społecznie użytecznych.		Konkurs na projekty szkoleniowe oraz gminne projekty uruchamiania programów prac społecznie użytecznych.
Komponent III: Wyrównywanie szans dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym poprzez rozwój centrów integracji społecznej		
1. Wsparcie procesu tworzenia przez samorzady gmin wiejskich na ich obszarze centrów integracji społecznej. 2. Kampania informacyjna dla instytucji tworzących centra i kluby integracji społecznej.		1. Konkurs na wybór 5 projektów utworzenia centrów integracji społecznej przez samorzady gmin wiejskich. 2. Konkurs dla zespołów pracowniczych najbardziej doświadczonych Centrów i Klubów Integracji Społecznej na prezentacje dobrych praktyk
Komponent IV: Wzmocnienie organizacji pozarządowych realizujących najskuteczniej programy integracyjne.		
1. Promocja dobrych praktyk w zakresie programów reintegracji społecznej i zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym realizowanych przez organizacje pozarządowe.		Konkurs na wybór 10 najlepszych inicjatyw.

V. FINANSE PROGRAMU

Realizacja Programu będzie finansowana ze środków budżetu w części 44 – zabezpieczenie społeczne, jakimi dysponuje Minister Pracy i Polityki Społecznej. Kwota przewidziana na poszczególne komponenty będzie ustalana według następującej struktury wydatków:

Komponent I: Wzmocnienie roli Klubów Integracji Społecznej, jako instytucjonalnych aktywnych form przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu	25 %
Komponent II: Promocja idei programów prac społecznie użytecznych w środowisku osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, a także procedur tworzenia spółdzielni socjalnych	25 %
Komponent III: Wyrównywanie szans dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym poprzez rozwój usług centrów integracji społeczne.	40%
Komponent IV: Wzmocnienie organizacji pozarządowych realizujących najskuteczniej programy integracyjne	10 %
Program	100%

W zależności o wielkości środków finansowych przewidzianych ustawą budżetową w części 44 - *Zabezpieczenie społeczne* na dany rok kalendarzowy, Minister Pracy i Polityki Społecznej będzie swoją decyzją określał limity kwotowe poszczególnych komponentów na kolejne lata, przy czym w zależności od oceny skuteczności działań za rok poprzedni dopuszcza się możliwość przesunięć w strukturze planowanych wydatków. W przypadku konkursów limity kwotowe grantów będą ustalane w odrębnym trybie.

VI. PRZEWIDYWANE EFEKTY PROGRAMU

1. Zwiększanie corocznie liczby Klubów Integracji Społecznej, jako tańszej formy instytucjonalnej udzielania pomocy osobom zagrożonym wykluczeniem społecznym w przewyżnianiu problemów zatrudnieniowych, integracyjnych oraz edukacyjno-informacyjnych. Udzielenie pomocy przez Promotora Programu instytucjom tworzącym kluby integracji społecznej przyczyni się do powstawania co roku od 30 do 40 nowych placówek na obszarze kraju,
2. Zainspirowanie samorządów gmin wiejskich do inicjowania przedsięwzięć tworzenia centrów integracji społecznej, z usług których powinny korzystać osoby zamieszkałe przede wszystkim na terenach mało-miasteczkowych i wiejskich poprzez przyznanie dofinansowania wybranego projektu w wysokości 140.000 zł, które winno zostać przeznaczone na uzupełniające wyposażenie tych centrów w sprzęt komputerowy, programy komputerowe lub inne urządzenia o charakterze dydaktyczno-naukowym,
3. Podnoszenie kwalifikacji kadr nowopowstających centrów integracji społecznej poprzez wykorzystanie doświadczeń już funkcjonujących, oraz uzupełnienie wiedzy merytorycznej zespołom pracowniczym urzędów pracy, ośrodków pomocy społecznej, urzędów gmin w zakresie programów prac społecznie użytecznych,
4. Propagowanie dobrych praktyk i wzorów inicjatyw kierowanych do osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, tworzenia partnerstw pomiędzy jednostkami organizacyjnymi służb zatrudnienia oraz pomocy społecznej oraz organizacjami pozarządowymi.

VII. NADZÓR ORGANIZACYJNY NAD REALIZACJĄ PROGRAMU ORAZ MONITORING

Realizacja programu będzie nadzorowana przez Departament Pomocy i Integracji Społecznej, Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej.

Z realizacji poszczególnych komponentów Programu będzie sporządzana corocznie informacja zawierająca podsumowanie w formie przedstawienia efektów oraz wniosków ewentualnie modyfikujących założenia programowe na kolejny rok. Akceptacja rocznej informacji przez Promotora Programu jest warunkiem upowszechniania jej wśród pracowników urzędów pracy i ośrodków pomocy społecznej oraz organizacji pozarządowych

VIII. REALIZACJA PROGRAMU w 2006 R.

W ramach planowanej kwoty określonej na 2006 rok, wynoszącej 2.300.000 zł, dla poszczególnych komponentów przewiduje się poniższe kwoty:

Nazwa komponentu	Numer zadania szczegółowego	Termin realizacji	Kwota na 2006 r. w złotych
Komponent I	Zadanie nr 1 – nowe Kluby Integracji Społecznej,	I kwartał 2006 r.,	300.000 zł
	Zadanie nr 3 – dobre praktyki zatrudnienia socjalnego.	II kwartał 2006r.	300.000 zł
Komponent II	Zadanie nr 1 – szkolenie pracowników powiatowych urzędów pracy oraz ośrodków pomocy społecznej w zakresie procedur tworzenia programów prac społecznie użytecznych.	II kwartał 2006 r.	300.000 zł
	Zadanie nr 2 – wybór gminnych projektów na programy prac społecznie użyteczne.	III kwartał 2006r	300.000 zł
Komponent III	Zadanie nr 1 – CIS w gminach wiejskich i wiejsko-miejskich,	Październik 2006 r.,	700.000 zł
	Zadanie nr 2 – kampania edukacyjna na temat procedur tworzenia CIS-ów	III kwartał 2006r.	200.000 zł
Komponent IV	Zadanie nr 1- dobre przykłady integracji społecznej	I kwartał 2006 r	200.000 zł
RAZEM			2.300.000 zł

Przewidywane do uzyskania minimalne efekty z realizacji Programu w 2006 r. przedstawiałyby się następująco:

1. Zwiększenie liczby Klubów Integracji Społecznej o kolejne 20-30 nowych placówek, co przy rezultatach 2005 roku oznaczałoby działanie w kraju łącznie około 100 klubów, które uzyskały wsparcie finansowe ze strony Ministra Pracy i Polityki Społecznej,
2. Zainspirowanie samorządów gmin wiejskich do uruchamiania programów prac społecznie użytecznych, jako nowego instrumentu aktywizacji zawodowej oraz dającego możliwość poprawy dochodowości osób bezrobotnych, korzystających ze świadczeń z pomocy społecznej,
3. Zainspirowanie samorządów gmin wiejskich do utworzenia centrów integracji społecznej, świadczących usługi z zakresu reintegracji społecznej i zawodowej na terenach wiejskich poprzez przyznanie nagrody w wysokości 140.000 zł, która winna zostać przeznaczona na uzupełniające wyposażenie w sprzęt komputerowy, programy komputerowe lub inne urządzenia o charakterze dydaktyczno-naukowym,
4. Rozszerzenie wiedzy na temat usług centrów integracji społecznej oraz przekazanie dobrych wzorów ich działania na rzecz osób zagrożonych wykluczeniem społecznym kadrze nowopowstających centrów a także uzupełnienie wiedzy merytorycznej zespołom pracowniczym urzędów pracy, ośrodków pomocy społecznej, urzędów gmin w zakresie programów prac społecznie użytecznych.

Opracowanie:

Wydział Aktywnych Form Pomocy,
Departamentu Pomocy i Integracji Społecznej

Nadzór merytoryczny:

Krystyna Wyrwicka, Dyrektor Departamentu